

DE STRIJD OM HERWAARDERING VAN HUISHOUDELIJKE WERK IN HONG KONG

Al sinds 1970 werken in Hong Kong duizenden vrouwelijke arbeidsmigranten in de huishoudelijke sfeer als verzorger, schoonmaker, bediende of opvoeder. Dit type werk gaat gepaard met intimiteit en vertrouwen. Echter, het discours over deze migranten is sterk geracialiseerd en genderspecifiek, en zet ze neer als onhandelbare en promiscue vrouwen die gedisciplineerd dienen te worden. Is het mogelijk om dit beeld aan te vechten en te emanciperen door middel van schoonheidswedstrijden?

De mensen die zich deze herfstdag hebben verzameld in het Central District zitten afwachting op de stoep of leunen tegen de hekken. Het publiek bestaat vooral uit vrouwen. Een jonge vrouw stalt haar rekvisieten uit op een vouwstoel midden op een straat waar op een doordeweekse dag het verkeer raast. Ze neemt deel aan een schoonheidswedstrijd, maar is gekleed in een kort afknijpte spijkerbroek, hoge sportschoenen en een pet achterstevoren. Haar optreden voor het talentgedeelte bestaat uit een monoloog:

“Hee! Iedereen loert altijd naar mij. Jij, jij! Jullie allemaal! Hoe durven jullie mij zo te bekijken? Waarom? Omdat ik een slecht meisje ben? Een slecht meisje ben ik ... een luie tiener ... een probleemkind. Zo noemen jullie me toch!?”

Ze opent een blikje San Miguel bier en declameert: “Ik drink.” De vrouwen in het publiek beginnen met joelen wanneer ze een sigaret opsteekt “Ik rook”. Het optreden past niet echt bij wat men normaalgesproken verwacht van een schoonheidswedstrijd. Een monoloog getiteld “Slecht meisje” lijkt geen slimme keuze. Toch wint ze die dag de prijs voor ‘beste talent’.

Schoonheidswedstrijd als verzet

Deze opvallende winnaar is een buitenlandse huishoudelijk werker die op haar rustdag meedoet aan een wedstrijd georganiseerd door een zelfverkleerde progressieve vereniging van werkers afkomstig uit een specifieke regio in de Filipijnen. De deelnemers, de jury en het merendeel van het publiek behoren tot de 170.000 Filipijnse staatsburgers die wonen en werken in Hong Kong onder de

*Vlak om de hoek bij Chater Road oefenen vrouwen voor een schoonheidswedstrijd. Coaches helpen met het stijlvol lopen op naaldhakken, met het aannemen van de juiste lichaamshouding en met het samen opkomen en staan.
Foto: Patricia Roach*

Foreign Domestic Helper (FDH) regeling. De schoonheidswedstrijd is bedoeld om in verzet te komen tegen de 'commodificatie' van huishoudelijk werkers en een herwaardering van deze groep te stimuleren. Schoonheidswedstrijden organiseren om stereotypen aan de kaak te stellen lijkt misschien niet meteen logisch. Ze worden vaak bekritiseerd om het objectiveren van vrouwen, en om het normaliseren van vrouwelijkheid als 'wit', dociel, en heteroseksueel. Sociologe Rebecca King-O'Riain beargumenteert echter dat lokale etnisch-georiënteerde schoonheidswedstrijden juist een belangrijke rol kunnen spelen in de symbolische representatie van een minderheid en haar collectieve identiteit tegenover de buitenwacht. Zo bezien gaan de wedstrijden niet alleen over het idealiseren van uiterlijke schoonheid maar ook over het neerzetten van een ideale 'feminiene' burger alsook het naar buiten dragen van de waarden, idealen en ongelijkheden van de gemeenschap. De schoonheidswedstrijd in Central District doet echter meer. Door het bevestigen van de vooroordelen in Hong Kongse samenleving wordt het idioom van de schoonheidswedstrijd gebruikt om een contra-hegemonisch ideaal voor te stellen. Aldus is het een uitvoering van verzet.

Verzet kan meervoudig zijn

De context is hier wel van belang. Op een zondag zoals hierboven is de vereniging slechts een van de honderden groepen die bijeenkomen in tambayans (hangplekken). Mensen groeperen zich op basis van meerdere overlappende identiteiten en interesses: van gedeelde afkomst en taal tot seksuele en gender identiteit, en van religieuze affiliatie tot politieke overtuiging. De grenzen tussen deze groepen zijn fluïde, en op bepaalde momenten kunnen deze kleine organisaties samensmelten in politieke actie zoals openbare demonstraties. Protesten kunnen gaan over kleine en grote misstanden in het land van herkomst en in Hong Kong, waaronder de arbeidsomstandigheden van buitenlandse huishoudelijk werkers.

Op zondag biedt Central ze een ruimte voor andere 'subjectiviteiten'

De FDH-regeling is tekenend voor de laissez-faire-moraal van de stad. Het 'importeren' van een bediende is aan minimale voorwaarden gebonden en er zijn weinig regels en toezicht op de arbeidsomstandigheden. De staatsregeling schrijft een gestandaardiseerd arbeidscontract voor die hoegenaamd werknemers moet beschermen. Echter, het contract verschuift de verantwoordelijkheid voor goede omstandigheden naar de werknemer. Alleen in criminele gevallen van misbruik en marteling (zoals Erwiana Sulistyaningsih overkwam in 2014) krijgen werkgevers te maken met het gerecht. Het contract reduceert migratie tot een neutrale keuze: in ruil voor een inkomen accepteert de werker onregelmatige en lange uren, verplichte huisvesting bij de werkgever in huis en een visum die gebonden is aan de werkgever. Deze ongelijkwaardige en afhankelijke verhouding wekt veel protest op bij de werkers. De regering van Hong Kong ziet weinig in hervorming, maar de arbeidersprotesten hebben toch kleine vooruitgang geboekt op kleine punten. Zo mobiliseerden huishoudelijke werkers zich in protest in oktober 2016 nadat enkele collega's tijdens het glazenwassen van een hoogbouwtoeren door een val overleden waren. Door de protesten kondigde de Filipijnse regering een verbod op glazenwassen aan voor huishoudelijke werkers in Hong Kong. Na overleg werd het verbod opgeheven en het gestandaardiseerde arbeidscontract aangepast met specifieke veiligheidsregels voor glazenwassen.

Discours van commodificatie

Protest en kleine hervormingen blijken mogelijk, maar huishoudelijk werk in Hong Kong blijft omgeven door genderspecifieke en geracialiseerde discoursen zoals evident in de richtlijnen en adviezen van de vele bemiddelingsbureaus die potentiële werkgevers

Vrouwen zitten zonder schoenen op karton en dekens in kleine groepjes bij elkaar voor en onder het HSBC-gebouw. Er wordt ook geslapen, gegeten en getelefoneerd. Groepjes spreken wekelijks op dezelfde plek af. Schoon karton is 's ochtends te koop bij een verkoper met een winkelwagen voor \$2 HKD (2015).

Foto: Patricia Roach

Chater Road op zondag. Twee leden van de vereniging hangen een sjerp met een handgeschreven titel om een winnaar. Op de voorgrond zitten twee jury-leden.

Foto: Patricia Roach

helpen. Op hun websites geven de agentschappen aan dat nieuwe 'maids' meer onderdanig en goedkoper zijn maar in het begin meer africhting nodig hebben. Op deze websites kunnen werkgevers grasduinen in gegevensbanken en mogelijke werknemers selecteren op karakteristieken zoals nationaliteit, opleiding, ervaring, maar ook op leeftijd, gewicht en zelfs sterrenbeeld. Veel agentschappen bieden ook 'after purchase care' en een 'return policy', alsof ze stofzuigers verkopen. Filipijnse vrouwen lijken vooral het mikpunt van commodificatie, dat wil zeggen dat ze gereduceerd worden tot handelswaar of gebruiksvoorwerpen, waarbij ook nog een geseksualiseerd discours bezigd wordt. Zij worden uitgebeeld als effectieve opvoeders, maar ook als bijzonder ontvankelijk voor promiscue gedrag, zwangerschap, en prostitutie. Deze seksuele praktijken worden vooral als problematisch gezien vanuit een kostenperspectief; de werkgever betaalt namelijk goed geld om een werker naar Hong Kong te halen.

Huishoudelijk werk blijft omgeven door genderspecifieke en geradicaliseerde discoursen

Dit beeld is krachtig en niet onomstreden. De grootste en meest bekende rustdagbijeekkomsten van Filipino's vindt plaats in Central, het hart van het financiële district. Duizenden verzamelen zich hier tussen de kathedralen van het mondiale kapitalisme: in de onderdoorgang van Norman Foster's HSBC-gebouw en op de voetgangersbruggen tussen de torens van commerciële bedrijven en banken die de beroemde skyline vorm geven. De overheid heeft tevergeefs geprobeerd de bijeenkomsten te verplaatsen naar anonieme gemeenschapscentra, maar Central blijft onveranderd populair. Middenin ligt Chater Road, ooit afgesloten op zondag om het publiek naar de luxe-winkels te lokken, maar al decennia een centraal punt voor huishoudelijke werkers. Hier op straat wordt voor een schoonheidswedstrijd een subversieve monoloog over 'slechte meisjes' uitgevoerd.

Een brede basis voor protest en demonstratie.

Er is geen sprake van een bewuste of coherente aanval gericht op instituties of concreet beleid maar toch is het verzet. Een bruikbare lens is hier het werk van antropoloog Lila Abu Lughod die stelt dat macht en verzet niet twee duidelijk tegenover elkaar

gestelde polen zijn; een heldere dichotomie ontbreekt. Omdat de macht meervoudig is en op complexe wijze opereert, kan er ook geen sprake zijn van één juiste vorm van verzet, maar kan deze ook meervoudig zijn. Naast haar provocerende uitspraken tart de kwaliteit van het optreden van onze deelnemer - dat wil zeggen haar talent als actrice - de sociale realiteit van haar gecommuniceerde bestaan als huishoudelijk werker. Doordeeweeks en op zaterdag wonen en werken de vrouwen onder het dak en het juk van hun werkgevers, maar op zondag biedt Central ze een ruimte voor andere 'subjectiviteiten': danser, zanger, komiek, activist, vriend of vriendin. Tijdens de activiteiten in hun *tambayans* vertroebelt het verschil tussen het sociale en het politieke. De activiteiten kunnen bestaan uit talentenjachten en schoonheidswedstrijden, uit het samen zingen van kerstliedjes met teksten die Filipijnse belastingen hekelen, of gewoon uit urenlang gezelligheid en geklets. Juist op die momenten worden subjectiviteiten uitgedragen die de commodificatie die gepaard gaat met de internationale arbeidsverhoudingen, overstijgen. Een focus op conventionele vormen van verzet (stakingen, protesten en demonstraties) mist juist hoe deze alledaagse praktijken de meer spectaculaire protestmomenten schragen. Geclusterd in tijd en ruimte creëren de honderdduizenden kleine handelingen elke zondag in Central samen een mogelijkheid om de arbeidsomstandigheden in tijden van mondiaal kapitalisme te bevragen en aan de kaak te stellen.

Literatuurselectie

- Abu Lughod, L. (1990). The romance of resistance: tracing transformations of power through Bedouin women. *American Ethnologist* 17, nr. 1, pp. 41-55.
- Constable, N. (2007) *Maid to Order in Hong Kong: Stories of Migrant Workers*, Second Edition. Ithaca: Cornell University Press.
- King-O'Riain, R.C. (2008). Making the Perfect Queen: The Cultural Production of Identities in Beauty Pageants. *Sociology Compass* 2, nr. 1, pp. 74-83.
- Nagy, S. (2008) The Search for Miss Philippines Bahrain—Possibilities for Representation in Expatriate Communities. *City and Society* 20, nr. 1, pp. 79-104.
- Parreñas, R.S. (2015) *Servants of Globalization: Migration and Domestic Work*, Second Edition. Stanford: Stanford University Press.

Dit artikel komt voort uit veldwerk van Patricia Roach, uitgevoerd voor een vergelijkende studie naar alledaagse praktijken van burgerschap van Filipijnse huishoudelijke werkers in Hong Kong en Nederland, als onderdeel van de onderzoeksmaster Urban Studies aan de Universiteit van Amsterdam (afgerond in 2016). Patricia Roach (patty.roach@gmail.com) woont en werkt in Canada. Dit artikel is uit het Engels vertaald door Wouter van Gent.